

JAK POZNAT DOBRÉHO ARCHITEKTA ?

„... nic nemůže lépe dokázat hodnotu kulturní vůle než způsob, jímž se snažíme ji naplnit - nasazujeme vše, a především sebe. Není kultury bez mravního vztahu tvůrce k jeho vnitřnímu světu...“

Václav Černý, Paměti 1945 - 1972

„Vše, co je mi snadné, je mi lhostejné.“

Paul Valléry

Když jsem z redakčního plánu vyčetl téma pro dnešní článek, musel jsem odolat hned dvěma pokušením. Nejdříve mě napadlo napsat lakonicky: *Nevím, jakživ jsem žádného architekta nesháněl*. Pak zase mi přišlo veselé napsat: *Těsně po padesátce, 186 cm, šedomodré oči, ženatý, dvě dcery, manželka ekonomická inženýrka, krevní skupina A*. To by mně ale asi pan šéfredaktor hodil na hlavu také...

Tak jsem si uvařil čaj, zatopil v krbu a zamyslel se vážně. Třeba to někomu opravdu může pomoci v orientaci. Většina z nás staví rodinný dům jen jednou za život a jistě není lhostejné nejen to, jak vypadá výsledek, ale i to, vnímal-li celou přípravu i stavbu jako příslovečnou *procházku růžovým sadem* v doprovodu nonšalantního partnera nebo *křížovou cestu* špalírem katových pacholků. A zkušenost takto nabytá se dá jen těžko využít znovu: leda bychom vyhořeli, manželka nás vyhodila či dítě zadlužila - a my museli začít pěkně nanovo. Václav Černý, tento smutný glosátor národního selhání a mentor lidské zkaženosti, by určitě nutnou výbavu dobrého architekta rozdělil na *profesní kvalitu, kreativitu či talent, jeho lidské ustrojení* a hlavně také ovšem i *osobní mravnost, serióznost a poctivost*.

Česká komora architektů, již je většina architektů u nás dobrovolným členem, garantuje profesní způsobilost svých členů v tom smyslu, že každý uchazeč o členství v této organizaci musí doložit svou žádost předvedením ukázek svých prací v oboru: zdaleka ne každý je přijat (členství v Komoře není, na rozdíl např. od lékařů, povinné). Vlastní-li tedy váš architekt kulaté razítko se státním znakem, svým jménem a číslem registrace, připočtete mu rozhodně nějaký ten plusový „bodík“. Kromě toho členství vašeho architekta v ČKA vám jako jeho klientovi skýtá i možnost podat na něj v případě, že by se jeho služby ukázaly vadné či neprofesionální, stížnost k této instituci. Ta bude projednána znalci z oboru a dojdou-li k tomu, že architekt opravdu pochybil nebo selhal, vyzvou ho k nápravě a vyměří mu postih - třeba i vyloučení z této stavovské organizace.

Zamyslím-li nad základními tvůrčími postupy v architektuře, v této umělecké disciplíně první ze všech, napadá mě, že je dokáži

začlenit do dvou základních duševních matic. Každý architekt sní svůj tvůrčí sen sice individuálně, přesto však mám za to, že - s vědomím určitého zjednodušení - možnost vřadit jeho uvažování, jeho tvořivé chování, do jednoho z obou paradigmat tvorby existuje docela reálně. Nazvu je v paralele k obecným vizím *snem americkým* a *evropským*. Co tím míním ?

Architekt snící svůj sen po americku, vám vyvede dům, jaký si budete přát. Vaše svobodné rozhodnutí, nezávislost i osobní majetek bude považovat za individuálně nezpochybnitelné, domem nebude chtít řešit nějaké *otázky architektonické tvorby či stylu* a primárně bude respektovat vaše postoje. Tento sen je rovněž ovšem *patriotický*, což se může projevit jak v jeho všímavosti k duchu místa, kde váš dům má jednou stát, ale i v tom, že vaše historizující či dekorativní tendence u něho najdou otevřené dveře. Výsledkem může být tedy i dům se spoustou toho, co modernisticky (ať už to znamená cokoli !) zaujatí lidé označí jistě jako *hromadu historického nevkusu a dekorativní veteše*. Přes veškerou invazivnost toho, co nazýváme podnikatelským barokem, vznikají u nás katalogy něčeho podobného jen kouzlem nechtěného a neumětelstvím více či méně amatérských projektantů. V Americe existují ovšem katalogy viktoriánských, georgiánských či disneyovských (sic !) *dream* či dokonce *sweet houses* a zpracovávají je standardně i architekti dosti proslulí. Za něco podobného by vás v Evropě kolegové patrně zlynčovali...

Evropský sen je kolektivističtější, postavený na vzájemné lidské závislosti, a také ovšem více kosmopolitní. Tenhle kolega, architekt evropského snu, bude tendovat k dialogu s vámi, bude se více snažit vaše přání korigovat, možná kultivovat: diskuse s ním budou delší. Váš dům bude spíše v mezinárodním, moderním slohu, méně reagujícím na konkrétní místo. Architekt bude pocítovat více zodpovědnosti za prosperitu celé planety, proto bude teplotní režim domu velmi pravděpodobně založen na alternativních zdrojích. Zatímco „americký“ architekt bude zastávat názor, že váš dům je především vaší vizitkou a odpovědností, „Evropan“ to vidí naopak a vnímá váš dům především jako součást svého profesního portfolia. *Proti gustu žádný dišputát versus mea culpa*.

Neumím a nechci hodnotit, který přístup je lepší, evidentně vedle sebe koexistují už celá desetiletí. Stejně tak tiše našlapují kolem pojmů jako *kreativita* či *talent*. Architekt mé generace musel zvládat vyjádřit své představy tužkou na papír a přesvědčit tak klienta o své vizi. Proto ti, jejichž grafický projev byl zběhlejší, měli tuhle situaci dosti usnadněnou: jejich skici byly hotovými obrazy ! Velmi často pak ale mohla být kvalita architektury suplována líbivostí výtvarného projevu. Prohlašuji s čistým svědomím, že mezi mými kolegy,

erudovanými architekty, jsou lidé, kteří se narodili s tužkou v ruce, i lidé, jimž tužka (pokud ještě nějakou vůbec mají) opravdu „nesluší“ a jejich grafická technika je poněkud dřevorubecká: ti měli ve svých ateliérech počítače už před dvaceti lety. Čím dál více si ale uvědomuji, že mezi *uměním grafiky* a výslednou *kvalitou domu* je vztah jen nahodilý, je-li vůbec jaký. Počítačová grafika ostatně nebezpečí kýče násobí: přidávat k domkům stafáž, nejlépe lepší dívky, plus stromečky, plus keříky, plus bazének, plus nějakého toho Kena na lehátku, pár květin a pejska - jak je to snadné. A vlastní dům často pod těmihle nánosy docela zmizí, vždyť jeho nevyvedenou boční fasádu na obrázku zdařile vykryvá to překrásné nové Volvo... (Sám používám tužku hodně, často přes den počmárám i deset či dvacet papírů. Neumím skicovat s myší či klávesnicí. Ale tužka mi tu slouží především jako prostředek mého *osobního* tvůrčího postupu, pomáhá mi dostat se do vesmíru budoucí stavby. Klient tyhle náčrty většinou nevidí vůbec).

Hodně se dá o architektovi poznat z jeho osobního portfolia, např. na internetu, má-li vlastní stránky, nebo i z jeho publikační činnosti. Zajímat by potenciálního klienta mělo i to, jsou-li publikované stavby stylově rozdílné, rozkolísané, nebo je možné vyzorovat určitou jednotící snahu, autorský rukopis. (Napadá mě tu, že také tohle může být jistým znamením, sní-li pan architekt sen americký či evropský...). Výtkám z profesní nepevnosti a názorové nejasnosti se jeden můj kolega nedávno ve vinárně bránil takto: „*A vy si fakt myslíte, že když budete stavět pořád ty plochostřešné baráky s přetaženou střešní deskou, natřené ordinérní rudou, a vydržíte u toho dost dlouho, že jste vytvořili nějaký normotvorný názor? Machu jste vytvořili, protože přemýšlet nad každým domem znovu a jinak jste líní...*“ Inu, nic není nemožné.

Lidské ustrojení architekta je obecnější povahy a zahrnuje hlavně dvě přednosti, kterými by měl disponovat: *trpělivost* a *jistotu*. V žádném honorářovém řádu se nemluví nic o tom, kolikátou verzi, postupnou variantu díla, je klient povinen si osvojit. Každý architekt vás vyslechne, probere s vámi vaše zadání - a pak podle něho pravděpodobně navrhne dům, který by se líbil jemu. Někdy se trefí, spíše však bývá nezbytně naznačený tvar dále „otesávat“, podruhé, potřetí, i popáté či pošesté. Trpělivý architekt s vámi tuhle cestu musí ujít a nereagovat nerudně, nevezmete-li hned první či druhý „nástřel“. Současně vás ale musí zastavit, když vaše další požadavky na nové předělání by výsledek zhoršily: někdy opravdu vlak dále nejede. Pocítíte-li v téhle chvíli z architekta jistotu, založenou na opravdové erudici a osobní zkušenosti, můžete ze svých požadavků s klidnou myslí i ustoupit. A mimochodem - trpěliví buďte i vy: to, že se architekt okamžitě nestrefil do vašeho vkusu, neznamená, že jste volili špatně.

Velmi pravděpodobně se jen snažil vám poskytnout na věc i alternativní a mnohdy poučenější náhled. K té vaší vysněné polovalbě se přece vždycky můžete vrátit, když jí mezitím nezavrhnete... Také architekt má ovšem právo od zakázky odstoupit, ukáže-li se, že se vaše názory přes veškerou snahu nedaří sblížit. Příště si pak vyberte někoho *američtějšího*... Rozumný klient však architekta od počátku považuje za partnera, za odborníka, schopného korigovat jeho často hodně efemérní sny, tzn. s leccím i vyhraněně nesouhlasit. Nikoli za přitakávače, jehož jediným *raison d'être* má být obdiv k myšlenkám investorovým. Slyším-li tedy, že klient má dům vymyšlený a „jen ho potřebuje namalovat“, prchám.

Sem tam se také přihodí, že si klient ve snaze o získání názoru na řešení, předložené jedním architektem, vzpomene na architekta druhého, s kterým v dětství chodil třeba na základní školu (nevěří mu sice tolik, aby mu svěřil projekt svého domu, ale na „mínění“ se ho přece jen zeptá). Přestože etický řád ČKA něco podobného zapovídá, nějaký ten „kolega“, který z faktu, že by přirozeně dům řešil jinak, vyvodí svou jistotu, že také lépe, se občas najde. Ve snaze převzít vaši zakázku klienta znejistí: kuchyň je vždycky o dvacet centimetrů kratší, než by být měla, zato šatnu by o dvacet centimetrů zúžil... Upovídáný Jarda z vedlejší lavice tak ovládne situaci a jeho vystupování se klientovi jeví jako venkoncem seriózní. Mravní invalidita takového našeptávače zůstává opravdu mnohému a mnohdy skryta. Potřít práci druhého ve snaze převzít jeho zakázku, vyjadřovat se nad návrhy kolegy, aniž by ten zhusta měl vůbec možnost je bránit, ale podlé je. Sám nic takého nedělám a obrátí-li se na mne klient v podobné situaci, nikdy práci kolegy vidět nechci.

Dobry architekt, abych závěr odlehčil nějakou „příhodou z natáčení“, by také neměl být příliš *zapomětlivý*. Před léty jsem s dvěma kolegy vytvořil pro televizní Receptář seriál vystoupení, která sestávala z toho, že jsme vždy někde nafotografovali nějaký hodně nepodařený dům, každý z trojice naskicoval řešení jeho možné úpravy a jeden všechna řešení pak prezentoval před kamerami. Takhle jsme se střídali asi dva roky, než přišel ukrutně rozzuřený dopis. V něm majitel jednoho takového zpackaného domu intervenoval Dr. Podlahu i ředitele ČT a ptal se, kde vzal architekt XY tu sebevražednou drzost, že se v pořadu otřel o dům, který *sám před patnácti léty projektoval!*? Inu, tak dlouho se chodí se džbánem... (Zapomětlivý kolega neprodleně emigroval na Čukotku a věnuje se zde dodnes výhradně šamanským kontemplacím a výrazovému tanci).

